

Seminář *Pragmatická sankce Karla VI.*

Ferdinand III.

(13. července 1608 Štýrský Hradec – 2. dubna 1657 Vídeň)

1608-1657 Arcivévoda rakouský

uherský král, chorvatský král

český král - uměl česky, v království zajišťuje 1651 soupis poddaných podle vyznání, 1654 – první katastr **Berní rulu**, markrabě moravský

Byl jedním z mála Habsburků, kteří měli vojenské nadání, po zavraždění Albrechta z Valdštejna 1634 se stal vrchním velitelem císařských vojsk.

Dokončil rekatolizaci svých zemí a kompromisnějším náhledem na náboženské uspořádání Svaté říše římské, než jaký prezentoval jeho otec, přispěl k úspěšným mírovým jednáním, která ukončila třicetiletou válku.

1631 – první manželka **Anna Marie Španělská**

První syn **Ferdinand IV:** (1633-1654)

Druhý (živý syn) **Leopold I.** (1640-1705)

Leopold I. Habsburský

9. 6. 1640 Vídeň . 6. 1640 Vídeň – 5. 5. 1705 Vídeň, pohřben v kapucínské kryptě

9. června 1640 ve Vídni, jako čtvrtý syn císaře **Ferdinanda III. Habsburského a Marie Anny Španělské**.

(dva starší bratři, **Filip August a Maximilián Tomáš**, zemřeli ještě před jeho narozením), výchovou připravován k duchovnímu stavu, ve 14 letech po smrti bratra **Ferdinanda IV.** nástupníkem trůnu (1654), výchova se musela začít věnovat politice, diplomatice a historii.

Jeho životní heslo znělo: *consilio et industria = radou a pilí [k svému cíli]*

Král uherský – korunovace 27. 6. 1655; český 14. září 1656) – zásluhou otce

císařem Svaté říše římské zvolen 18. července 1658 ve **Frankfurtu nad Mohanem** (korunovace 1. 8. 1658 v Dómě sv. Bartoloměje),

král chorvatský (od 1699)

Po smrti otce musil zápasit o říšskou korunu – odpor Francie, zvolen byl 18. 7. 1658 ve Frankfurtu nad Mohanem. Musel se zavázat, že nebude podporovat Španělsko proti Francii; musil souhlasit s vytvořením Rýnské ligy jejímž prostřednictvím Francouzi ovlivňovali říšskou správu.

Zápas o Sedmihradsko – Od roku 1621 pobývala v Horních Uhrách armáda generála **Raimonda**

Montecuccoliho, ten vojensky podporoval sedmihradského knížete **Jana Kemenényho** v bojích proti

Turkům. Ten 1662 umírá a turecká invaze se rozbíhá – Po delším než měsíčním obléhání, 25. září 1663

pevnost Nové Zámky, která představovala cestu do jihozápadního Slovenska, kapitulovala. Do první

poloviny roku 1664 probíhaly drobné boje a od první poloviny roku 1664 začala císařská a spojenecká vojska postupně vytlačovat Tureckou invazi - 1. srpna 1664 došlo k rozhodující bitvě u sv. Gottharda (Mogersorf), kde byla osmanská vojska pod vedením generála Montecuccoliho prozatím odražena. Turci však dokázali vyjednat podmínky příměří (10. srpna, v Uherském Vasváru). Mír trval dlouhých 20 let.

Na západní straně se rozpínal jeho druhý nepřítel, Francie. Zde měl však Leopold mnohem menší úspěchy než při bojích s Turky. V 70. letech 17. století se Leopold po boku Nizozemska, Španělska a Lotrinska zapojil do války proti Francii a Švédsku. V roce 1679 byl uzavřen mír, který však vedl ke ztrátě území Rakouských Habsburků ve prospěch Francie. Tato území se Leopoldovi vrátila až po devítileté válce (1688-1697).

V roce 1683 došlo k vyvrcholení sporu s Osmanskou říší. Turecká vojska vpadla do Rakouska a dostala se až k obléhání Vídně. Na pomoc přišel polský král Jan III. Sobieski, který v čele spojeneckých vojsk Turky odrazil. Důležitou postavou je Evžen Savojský, který 11. září v bitvě u Zenty porazil Turecká vojska, kterým velel sám sultán Mustafa II. Dne 26. ledna 1699 byl podepsán Karlovičský mír, ve kterém se Osmanská říše definitivně vzdala Uher. Vítězství nad Turky patří k vrcholným úspěchům Leopoldovy vlády

Válka o španělské dědictví

- Když 1. listopadu 1700 zemřel poslední Habsburk na španělském trůně, Karel II., otevírá se otázka nástupnictví. Na Španělský trůn měl nastoupit Leopoldův vnuk Josef Ferdinand, který však již v únoru 1699 umírá, před svou smrtí však svým nástupcem ustanovil Filipa z Anjou. To se Leopoldovi vůbec nezamlouvalo, protože chtěl španělský trůn pro svého syna Karla a současně si nárokoval rozsáhlé španělské državy v Itálii. Na základě těchto opětovných sporů s Francií byla dne 12. září 1703 uzavřena tajná smlouva *Pactum mutuae successionis*, smlouva o vzájemné dědické posloupnosti. Smlouva byla uzavřena tajně, za přítomnosti nejvyšších úředníků, kteří byli vázáni mlčenlivostí, měla zaručovat Leopoldovým synům Josefovi a Karlovi dědičnou posloupnost v Čechách (Josef) a ve Španělsku (Karel) a potom i jejich potomkům.
- Čechy – postupující rekatolizace, úředním jazykem byla němčina (Leopold česky nikdy neuměl)
- utužoval robotní systém.

Pobýval většinou ve Vídni, v Čechách 3x - a to v době jeho korunovace - 1456, další návštěva byla na pár dní v roce 1673, kdy položil základní kámen k dostavbě katedrály sv. Víta. Jeho poslední návštěva 1679 mor ve Vídni, kdy v Praze pobýval s celým svým dvorem.

Čeští spolupracovníci:

Václav Eusebius z Lobkovic

František Oldřich Kinský – 1683 nejvyšším kancléřem

Jan Václav Vratislav z Mitrovic

Valdštejn

Černín

1680 – selské povstání – vydává robotní patent – robotu jen 3 dny v týdnu

Leopoldův život

- třikrát ženatý, z těchto manželství se narodilo **šestnáct dětí** (11 dcer a 5 synů), dospělosti se však dožilo jenom **šest**.
- Jeho první manželkou (1666) byla španělská infantka **Markéta Marie Terezie**, která byla zároveň i jeho sestřenicí – (**4 děti**).
- Jeho druhou manželkou se (1673?) stala vzdálená sestřenice **Klaudie Felicitas Tyrolská**, se kterou měl **dvě** dcery.
- Poslední manželkou (1673?) byla princezna **Eleonora Magdalena Falcko-Neuburská**, se kterou měl **deset dětí** (mezi nimi i Josef I. a Karel VI.)

Byl zbožný

Velké zásluhy o hudbu – sám komponoval

Kulturu – rozšíření Dvorské knihovny, zahájení stavby Schönbrunnu

Vzdělání – podíl na založení UNI Innsbruck **1669** – navazuje na jezitskou kolej z **1562**; UNI Vratislav **1702** – Leopoldina

Nebyl voják – ale angažoval do svých služeb prince **Evžena Savojského** (**1663** Paříž - **1736** Wien)

Literatura:

Mikulec, Jiří: *Leopold I. Život a vláda barokního Habsburka*. Praha 1997.

Urfus, Valentin: *Pragmatická sankce*. 19. 4. 1713; rodný list podunajské monarchie. Praha 2002.

<http://zivotopisyonline.cz/leopold-i-habsbursky-961640-551705-vzdelany-a-umenimilovny-vladar/>

Josef I. Habsburský (26. 7. 1678 – 14. 4. 1711) -33 let

Josef Jakub Ignác Jan Antonín Eustach byl předposlední mužský člen dynastie Habsburků a syn jeho Leopoldovy (1640-1705) třetí manželky **Eleonory Madaleny Falcko-Neuburské**.

Modrooký blonděák, energická, lehce vznětlivá povaha

Josef v habsburské rodině nezvyklé jméno – odraz dění v katolické církvi – 1621 papež Řehoř XV. Ustanovuje svátek sv. Josefa na **19. 3.** – v roce **1654** je svátek zaveden i v Čechách, **1714** ustanovuje papež Kliment XI. svátek sv. Josefa jako závazný pro celou katolickou církev

Výchovu neměli překvapivě na starost jezuité, jak tomu bylo v tehdejší době zvykem

Učitelé:

kníže **Karel Theodor ze Salmu**, stará rodová německá šlechta, spřízněn s Josefovou matkou i manželkou, původně přední protestant, konvertuje ke katolické víře konvertita, ovlivněn osvícenskými myšlenkami, nábožensky tolerantní

Byl později Josefovým nejvyšším hofmistrem.

Johann Jakob Wagner z Wagenfelsu – právní vzdělání, učil společenské vědy, tituly svobodný pán a baronet získal v Josefových službách.

O jeho náboženskou a mravní výchovu se staral **František Ferdinand Rummel** (28.10.1644 Weiden/Oberfalz – 13.3.1716 Wien), pochází z patricijské rodiny, studoval práva, filosofii a teologii v Ingolstadtu, Je světským knězem, vztah ke kapucínům, jejich prostřednictvím (Marco d' Aviano) se dostává do Vídně, je staroboleslavským a vratislavským proboštem, stává se biskupem v Tině a 1706-1716 vídeňským arcibiskupem - zde navýšil počet kněžských svěcení, zavedl slavnost růžence.

Jan Jiří Buol – právník, zdatný byrokrat

Jan Bernad Fischer z Erlachu – technické vědy a základy stavitelství

Josef byl přirozeně inteligentní a schopný mladík, hudebně nadaný, lehce se učil jazykům (kromě nezbytné italštiny, latiny, němčiny a španělštiny ovládal zčásti i maďarštinu a češtinu – podle učebnice Jana Horáka z Milešovky), zajímal se například i o základy stavitelství a již od dětství byl připravován na to, že se stane nástupcem svého otce.

Leopold I. ho také nechal velmi brzy korunovat, a to v roce 9. 2.1687 na krále uherského (9 let) (následek bitvy u Nagyharsány-Moháče, ztráta naděje uherské šlechty vládnout samostatně bez Habsburků pod ochranou Velké Porty – uznání dědičnosti Habsburků pro Uhry), Augsburg 24. 1. 1690 na krále římského. Českým králem nikdy korunován nebyl. 24. 2. 1699 (21 let) se oženil s o 5 let starší **Amálií Vilemínou Brunšvicko-Lüneburskou** (otec původně protestant –konvertovla ke katolictví - také Salmova širší rodina).

Po svém nástupu do čela monarchie (1705) Josef I. výrazně zúžil o omladil okruh svých spolupracovníků, obklopil se pragmatickými politiky a diplomaty, s jejichž pomocí se snažil reformovat Habsburskou monarchii – zasahoval do oblasti finanční, správní, uvažoval o změně systému postavení jednotlivých zemí své říše. Obměnilo se složení ministerské konference, která se za Josefova otce už takřka nescházela. Klíčové dvorské a říšské úřady svěřil Josef I. osvědčeným spolupracovníkům z okruhu svého dvora. Nejmocnějším mužem jeho vládního kabinetu se stal jakožto nejvyšší hofmistr **Karl Theodor Otto kníže ze Salmu**, císařův někdejší vychovatel. Jeho nástupcem byl od roku 1709 **Johann Leopold Donat hrabě Trautson**. Skutečného vůdce ministerské konference však představoval **Jan Václav Vratislav z Mitrovic**, vicekancléř království českého. Mladý císař zavedl pravidelná jednání

kabinetu a dal zřídit odborné komise, zabývající se naléhavými otázkami, jakými byly například vztahy se spojenci, poměry v Uhrách či poměr říše a papežské kurie.

Josef I. se projevoval jako muž bystrých politických úsudků a racionálních řešení. Neměl sklony k autokracii, naopak si uvědomoval potřebu schopných spolupracovníků, mezi něž rozdělával úkoly i delegoval pravomoci. Na druhé straně si uchovával vnitřní přesvědčení o váze a významu císařského důstojenství a při oficiálních příležitostech vystupoval okázaleji než Leopold I.

Na jeho popud byla ustanovena komise, která měla provést revizi dosavadního zemského zřízení v Českých zemích a pořídit jeho novou osnovu. Cílem revize Obnoveného zřízení zemského mělo být sjednocení zemského práva v Čechách a na Moravě, současně sblížení zemského práva s městským, a také měly být z textu zemského zřízení vypuštěny všechny narážky na bělohorské vítěství a porážku stavovského povstání. Stavovské komise ustavené v letech 1709-1710 přerušily práci po císařově smrti a znovu se sešly až někdy ve třicátých letech.

Josef I. zasáhl i do berního systému - **11. prosince 1708** byl vyhlášen *Všeobecný akcizní řád v království Českém*, týkal se zavedení cel a akcízů (akcízy jsou nepřímé daně, k jejich vyhlášení nebylo potřeba žádat sněm o svolení). Akcízy byly všeobecně nenáviděny, protože jejich zavedení vyvolalo růst cen, a i proto byly za nedlouho zrušeny (1714). Za vlády Josefa I. se také v jednotlivých zemích monarchie začínají prosazovat zásady merkantilismu, který sám panovník podporuje – **Johann Joachim Becher** – původně osobní lékař německých kurfiřtů.

Pro české království vydal Josef I. trestní zákoník, nazvaný *Nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Slezské*. Byl to náš první samostatný trestní zákoník, ale šlo spíše o manuál pro praktickou potřebu dobového hrdelního soudnictví. Vyšel v letech **1707–1708** a sjednotil trestní právo v celém českém státě.

V roce **1708** se Josef I. zasadil o readmisi českého kurfiřtského hlasu, tedy o opětovné uvedení, znovuzачlenění českého kurfiřtského hlasu na říšském sněmu. Český král nebo jeho zmocněnec se readmisi opět připouštěl k účasti v kurfiřtském kolegiu (poprvé od roku 1628) a na říšském komorním soudu. Readmise českého kurfiřtského hlasu znamenala zajištění vůdčího místa habsburského císaře ve sboru svých vlastních volitelů. Jako první to docenil už roku 1711 Josefův bratr Karel, když udělil hlas sám sobě.

Co se týče válečných konfliktů Josefovy vlády, nemusel během své krátké vlády vést válku proti Osmanům, ale zapojil se do válek o španělské dědictví, ve kterých podporoval nároky svého mladšího bratra Karla, dále se musel vypořádat s povstáním v Uhrách, kde byl dokonce v roce 1707 svržen z trůnu.

14. dubna 1711 Josef I. ve Vídni nečekaně umřel a jeho smrtí byla přerušena veškerá reformní činnost, na kterou navázala až Marie Terezie a Josef II. Josef I. po sobě zanechal pouze dvě dcery, **Marii Josefu** (manžel August III., saský kurfiřt a polský král) a **Marii Amálii** (manžel Karel VII. Albrecht, bavorský kurfiřt a římský císař), Josefův jediný syn **Leopold Josef** zemřel jako kojeneček. Hlavou Habsburského domu se tedy stal jeho bratr, poslední žijící mužský potomek Habsburků Karel VI.

V 17. století byl skutečný územní rozsah uherského státu podstatně omezen. Jeho hlavní část, která nebyla dotčena tureckou expanzí, tvořila tzv. Horní země, tedy území dnešního Slovenska. Ve třetí třetině století, došlo ke zvratu ve válce s Turky. Rozpínavost osmanské říše byla zastavena a začala se pomalu rozpadat. Porážka Turků u Vídně v roce 1683 měla obrovský význam. Přispělo také ke hroucení povstání v Uhrách, které bylo reakcí na prosazování panovnického absolutismu. Odbojní stavové naopak hledali cestu ke smíru. Roku 1687 byla vítězně vybojovaná bitva u Moháče a téhož roku uherský sněm přijal změnu trůnního práva, byla uznána dědičnost uherského trůnu v habsburském rodě.

Jelikož v Čechách měl již panovnický absolutismus zajištěnou pozici, nebylo zapotřebí s korunovací spěchat, jako tomu bylo v Uhrách.

V Čechách snad pouze 2x – 1679 Praha a Pardubice – útěk dvora před orem, 1702 v rámci válečné operace, v době vlády nikoliv.

*Nejvýznamnější jeho milenkou se stala dvorní dáma jeho matky **Marie Anna (také někdy Mariana) Pálffyová**, dcera hraběte Pálffyho. Mariana – po Josefově smrti českého šlechtice **Františka Karla Přehořovského z Kvasejovic** nejvyšší soudí*

Použitá literatura:

URFUS, Valentin: *Císař Josef I. nekorunovaný Habsburk na českém trůně*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, 172 s.

BĚLINA, Pavel a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české IX. 1683-1740*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2011.

Karel VI.

Karel VI. (1. října 1685 Vídeň – 20. října 1740 Vídeň), nejmladší syn císaře **Leopolda I.** a jeho manželky **Eleonory Falcko-Neuburské**. Po smrti svého bratra Josefa I. se stal:

jako Karel III. králem španělským (1703–1711).

jako Karel VI. císařem Svaté říše římské (1711–1740),

jako Karel VI. králem českým, markrabětem moravským a arcivévodou rakouským (1711–1740)

jako Karel III. králem uherským (1711–1740).

Dětství a mládí prožil na vídeňském dvoře svého otce Leopolda I., měl stejně jako jeho bratr jazykové a hudební nadání. Vyslanci ho později popisovali jako nepříliš pohledného muže s nevýrazným hlasem.

Karel se oženil 1. srpna 1708 v Barceloně s princeznou **Alžbětou Kristýnou**, dcerou vévody Ludvíka Rudolfa **Brunšvicko-Wolfenbüttelského** a jeho manželky Kristýny Luisy Öttingenské. Z tohoto manželství se narodily čtyři děti – rakouský arcivévoda **Leopold Jan**, **Marie Terezie** – dědička Habsburské monarchie, ∞ 1736 František I. Štěpán Lotrinský, **Marie Anna** – rakouská arcivévodkyně ∞ 1744 vévoda Karel Alexandr Lotrinský, a **Marie Amálie** – rovněž rakouská arcivévodkyně.

Po roce 1704, kdy spojenci porazili francouzské vojsko v bitvě u Hochstädtu, nastal ve vzájemném poměru sil radikální obrat. Mladý arcivévoda Karel (jako španělský král Karel III.) vstoupil v čele silné armády na Pyrenejský poloostrov, postupně získával jedno vítězství za druhým a císařské armády

vítězily i v španělských državách v Itálii. Během času se síly vyrovnaly; rozhodující obrat v této válce vyvolala smrt římskoněmeckého císaře a Karlova bratra Josefa I.

Karel se jako jeho nástupce stal hlavou habsburské monarchie (uherským králem byl korunován **22. května 1712 v Bratislavě**, česká korunovace proběhla **5. září 1723**). Císařem římskoněmecké říše byl zvolen ve Frankfurtu nad Mohanem 12. října 1711, korunován tamtéž **22. prosince 1711**).

Tímto aktem se stal pro členy protifrancouzské koalice nepřijatelný jako španělský panovník, protože Karel by do svých rukou soustředil příliš velkou moc. Roku 1713 uzavřela Anglie a další dosavadní spojenci Habsburků s válkou vyčerpanou Francií mír v Utrechtu, kterým bylo potvrzeno nástupnictví Filipa V. (z Anjou) na španělském trůnu (pod podmínkou, že se španělské državy nespojí s Francií). Další mírovou smlouvou uzavřenou v Rastattu roku 1714 ukončil svůj boj i Karel VI., který jako kompenzaci rezignace na španělský trůn dostal část důležitých držav Španělska – Španělské Nizozemsko (dnešní Belgie) a bývalé španělské državy na Apeninském poloostrově (Neapolsko, Milánsko a Sardinie).

Během Karlovy šestadvacetileté vlády se začala projevovat vnitřní slabost habsburské monarchie. Územní zisky z úspěšné války s Tureckem v letech 1716–1718 ztratila v dalším střetu na Balkáně o dvacet let později (1737–1738), v polovině třicátých let přišla v důsledku neúspěšného střetu s Francií o některá území v Itálii.

Po svém nástupu na císařský trůn a uzavřením Satmárského míru zřídil se schválením uherského sněmu stálou armádu, což mu umožnilo zlikvidovat poslední zbytky osmanského panství v Uhrách. Po definitivním vytačení Turků z Uher nastoupil kurz hospodářské a politické konsolidace monarchie.

Ve vnitřní politice se neúspěšně pokoušel omezit privilegia uherské šlechty a zavést do praxe starší plán centralizace monarchie. Řadou reforem schválených uherským sněmem v r. 1723 upravil hospodářské, soudní i správní poměry země. Územní, politické a náboženské otázky upravil v nařízení **Resolutio Carolina**.

Dne **19. dubna 1713** ve Vídni Karel VI. vydal Pragmatickou sankci, celým jménem Pragmatickou sankci o posloupnosti nejjasnějšího arcidomu rakouského, v níž byla ustanovena nedělitelnost habsburských držav a v případě vymření mužské linie Habsburků nástupnictví linie ženské. **1748** v míru z Aachen (Cách) Pragmatickou sankci potvrdily všechny zúčastněné evropské mocnosti.

Osobnost a povahu Karla VI. značně poznamenal jeho pobyt ve Španělsku. Zvykl si na španělský dvorský rituál, který mu velmi vyhovoval, vídeňský dvůr však svazoval do strnulosti. Zajímal se o ekonomiku a chtěl odstranit cla uvnitř říše.

S vládou Karla VI. je spojován počátek budování silniční sítě v českých zemích.

Karel VI. byl velmi zbožným katolíkem, za jeho vlády se rozpoutala v monarchii další vlna rekatolizace – především zaměřená proti nekatolickým vlivům v českých zemích. Byl posledním mužským příslušníkem habsburské dynastie. Zemřel na otravu houbami, pravděpodobně muchomůrkou zelenou. Je pochován v kapucínské hrobce ve Vídni, stejně jako jeho bratr a rodiče. Karlem VI. vymřela Habsburská dynastie po meči, následuje dynastie Habsbursko-Lotrinská.

Rodina:

Literatura:

ČORNEJOVÁ, Ivana; RAK, Jiří; VLNAS, Vít: *Ve stínu tvých křídel*. Habsburkové v českých dějinách. Praha: Grafoprint-Neubert, 1995.

VOKÁČOVÁ, Petra. Karel VI. In RYANTOVÁ, Marie; VOREL, Petr. *Čeští králové*. Praha: Paseka, 2008.

HAMANN, Brigitte: *Habsburkové*. Životopisná encyklopedie. Praha, Knižní klub, 1996.

Karel VI.

Karel VI. (1. října 1685 Vídeň – 20. října 1740 Vídeň), nejmladší syn císaře Leopolda I. a jeho manželky Eleonory Falcko-Neuburské. Po smrti svého bratra Josefa I. se stal:

jako Karel III. králem španělským (1703–1711).

jako Karel VI. císařem Svaté říše římské (1711–1740),

jako Karel VI. králem českým, markrabětem moravským a arcivévodou rakouským (1711–1740)

jako Karel III. králem uherským (1711–1740).

Dětství a mládí prožil na vídeňském dvoře svého otce Leopolda I., kterého si vážil jako vévody. Měl stejně jako jeho bratr jazykové a hudební nadání. Vyslanci ho později popisovali jako nepříliš pohledného muže s nevýrazným hlasem.

Po roce 1704, kdy spojenci porazili francouzské vojsko v bitvě u Hochstádtu, nastal ve vzájemném poměru sil radikální obrat. Mladý arcivévoda Karel (jako španělský král Karel III.) vstoupil v čele silné armády na Pyrenejský poloostrov, postupně získával jedno vítězství za druhým a císařské armády vítězily i v španělských državách v Itálii. Během času se síly vyrovnaly; rozhodující obrat v této válce vyvolala smrt římskoněmeckého císaře a Karlova bratra Josefa I.

Karel se jako jeho nástupce stal hlavou habsburské monarchie (uherským králem byl korunován 22. května 1712 v Bratislavě, česká korunovace proběhla 5. září 1723). Císařem římskoněmecké říše byl zvolen ve Frankfurtu nad Mohanem 12. října 1711, korunován tamtéž 22. prosince 1711).

Tímto aktem se stal pro členy protifrancouzské koalice nepřijatelný jako španělský panovník, protože Karel by do svých rukou soustředil příliš velkou moc. Roku 1713 uzavřela Anglie a další dosavadní spojenci Habsburků s válkou vyčerpanou Francií mír v Utrechtu, kterým bylo potvrzeno nástupnictví Filipa V. (z Anjou) na španělském trůnu (pod podmínkou, že se španělské državy nespojí s Francií). Další mírovou smlouvou uzavřenou v Rastattu roku 1714 ukončil svůj boj i Karel VI., který jako kompenzaci rezignace na španělský trůn dostal část důležitých držav Španělska – Španělské Nizozemsko (dnešní Belgie) a bývalé španělské državy na Apeninském poloostrově (Neapolsko, Milánsko a Sardinie).

Během Karlovy šestadvacetileté vlády se začala projevovat vnitřní slabost habsburské monarchie. Územní zisky z úspěšné války s Tureckem v letech 1716–1718 ztratila v dalším střetu na Balkáně o dvacet let později (1737–1738), v polovině třicátých let přišla v důsledku neúspěšného střetu s Francií o některá území v Itálii.

Po svém nástupu na císařský trůn a uzavřením Satmárského míru zřídil se schválením uherského sněmu stálou armádu, což mu umožnilo zlikvidovat poslední zbytky osmanského panství v Uhrách. Po definitivním vytačení Turků z Uher nastoupil kurz hospodářské a politické konsolidace monarchie.

Ve vnitřní politice se neúspěšně pokoušel omezit privilegia uherské šlechty a zavést do praxe starší plán centralizace monarchie. Řadou reforem schválených uherským sněmem v r. 1723 upravil hospodářské, soudní i správní poměry země. Územní, politické a náboženské otázky upravil v nařízení **Resolutio Carolina**.

Dne 19. dubna 1713 ve Vídni Karel VI. vydal Pragmatickou sankci, celým jménem Pragmatickou sankci o posloupnosti nejjasnějšího arcidomu rakouského, v níž byla ustanovena nedělitelnost habsburských držav a v případě vymření mužské linie Habsburků nástupnictví linie ženské. 1748 v míru z Aachen (Cách) Pragmatickou sankci potvrdily všechny zúčastněné evropské mocnosti.

Osobnost a povahu Karla VI. značně poznamenal jeho pobyt ve Španělsku. Zvykl si na španělský dvorský rituál, který mu velmi vyhovoval, vídeňský dvůr však svazoval do strnulosti. Zajímal se o ekonomiku a chtěl odstranit cla uvnitř říše.

S vládou Karla VI. je spojován počátek budování silniční sítě v českých zemích.

Karel VI. byl velmi zbožným katolíkem, za jeho vlády se rozpoutala v monarchii další vlna rekatolizace – především zaměřená proti nekatolickým vlivům v českých zemích. Byl posledním mužským příslušníkem habsburské dynastie. Zemřel na otravu houbami, pravděpodobně muchomůrkou zelenou. Je pochován v kapucínské hrobce ve Vídni, stejně jako jeho bratr a rodiče. Karlem VI. vymřela Habsburská dynastie po meči, následuje dynastie Habsbursko-Lotrinská.

Rodina:

Karel se oženil 1. srpna 1708 v Barceloně s princeznou Alžbětou Kristýnou, dcerou vévody Ludvíka Rudolfa Brunšvicko-Wolfenbüttelského a jeho manželky Kristýny Luisy Öttingenské. Z tohoto

manželství se narodily čtyři děti – rakouský arcivévoda **Leopold Jan, Marie Terezie** – dědička Habsburské monarchie, ∞ 1736 František I. Štěpán Lotrinský, **Marie Anna** – rakouská arcivévodkyně ∞ 1744 vévoda **Karel Alexandr Lotrinský**, a **Marie Amálie** – rovněž rakouská arcivévodkyně.

Literatura:

ČORNEJOVÁ, Ivana; RAK, Jiří; VLNAS, Vít: *Ve stínu tvých křídel*. Habsburkové v českých dějinách. Praha: Grafoprint-Neubert, 1995.

VOKÁČOVÁ, Petra. Karel VI. In RYANTOVÁ, Marie; VOREL, Petr. *Čeští králové*. Praha: Paseka, 2008.

HAMANN, Brigitte: *Habsburkové*. Životopisná encyklopedie. Praha, Knižní klub, 1996.

František Štefan Lotrinský (8.12.1708 Nancy- 8. 8. 1765 Innsbruck)

Druhý syn lotrinského vojvodu **Leopolda Jozefa a Alžbety Šarloty Orleánskej**. Cez babičku Eleonóru bol pravnukom Ferdinanda III., teda s Habsburgovcami bol pokrvný príbuzný, přes matku pravnukem francouzského krále Ludvíka XIII. Bol korunným princem Lotrinska, bratr zemřel na epidémiu čiernych kiahní (č. pravé neštovice).

Vo veku 15 rokov ho poslali do Viedne, aby sa na dvore vzdelával a pripravoval sa na úlohu manžela princezny Marie Terezi. "

Ztráta Lotrinska: V roku 1729 sa po smrti otca stal vojvodom lotrinským a Viedeň musel nakrátko opustiť a ujať sa vlády po otcovi. V tejto dobe veľa cestoval po Európe a dokonca vstúpil do slobodomurárskej lóže. 1730 bol menovaný miestodržiteľom v Uhorsku, ale túto funkciu nikdy reálne nevykonával, guvernér rakouského Nizozemí. Jeho vláda v Lotrinsku netrvala dlho. Francúzsko za svojej súhlas so svadbou Márie Terézie a Františka Štefana požadovalo, aby sa vzdal nároku na Lotrinsko, po ktorom Francúzi túžili už dlhú mildobu, výmenou za Toskánsko (dnes 3,7 mil obyvateľ, Florencie-Firenze, Galerie Uffizi, Ponte Vecchio –most zlatníkov). Dohodu musel za značného nesúhlasu svojej matky uzavrieť, inak by sa sobáš s milovanou habsburskou princeznou nekonal. Na ujať sa Toskánska musel čakať, lebo tam vtedy ešte vládol posledný člen rodu **Medici**, ktorý zomrel až v roku 1737. Medzitým František držal len Tešínsko, ktoré dostal od otca pri odchode do Viedne.

Manžel Márie Terézie - 12. 2. 1736 sa konala veľkolepá svadba - dynastia Habsbursko-Lotrinských. Františkova matka sa svadby nezúčastnila, radšej zostala v Lotrinsku, pravdepodobne urazená, že sa jej syn vzdal rodinného dedičstva kvôli vytúženej manželke, ktorá keby zomrela bezdetná, nezostalo by mu vôbec nič. Rok po svadbe musel prevziať vládu v Toskánsku, kam v roku 1738 odišiel aj s Máriou Teréziou, lebo vo Viedni im strpčovali život za to, že ich prvé dve deti boli dievčatká. Karol VI. tomu zrovna nepomáhal, lebo pred každým dcériným pôrodom nechal rozvešať plagáty ako veľmi sa tešia na

chlapca. Pri odchode do Toskánska nechali deti doma. V roku 1740 sa im znovu narodilo dievčatko, čo prispelo k všeobecnému sklamaniu, navyše im zomrela najstaršia dcéra,

Po smrti Karla (pravdepodobne na rakovinu, už dlhšie sa necítil dobre) to bol František, ktorý svoju smútiacu ženu predviedol predstaviť poradcom starého cisára ako novú panovníčku.

Nemecký cisár Jeho prvá kandidatúra po smrti Karla VI. bola neúspešná, zvolený bol až v roku 1745 po smrti Karla VII. Albrechta, nastúpil ako **cisár František I.** Z jeho titulu získala Mária Terézia formálny titul cisárovnej.

Náhla smrť František zomrel náhle vo svojom koči, keď sa vracal z opery v Innsbrucku 8. 8. 1765, pochovaný bol v hrobke číslo 55 v Kapucínskej krypte vo Viedni, ktorá je oficiálnym pohrebným miestom Habsburgovcov a Habsbursko-Lotrinských.

Povaha, vlastnosti

Pre svoj francúzsky pôvod a výchovu na viedenskom dvore mal problém s francúzštinou aj s nemčinou. Pri návrate do Lotrinska po smrti otca mu to spôsobovalo starosti. Hovorilo sa o ňom, že jeho francúzske listy pôsobia akoby ich písal Nemec, naopak nemecké akoby ich písal Francúz so slabou znalosťou cudzích jazykov.

Podnikateľský talent: Mal dlhy po otcovi až vo výške 9 000 000 frankov, ale s tým sa čoskoro vyrovnal. O Františkovej šikovnosti s financiami vypovedá fakt, že krátko po zdedení dlhu po otcovi si už mohol dovoliť bohatý zásadný šat posiaty diamantami v cene 300 000 zlatých, naopak pri iných príležitostiach už na šatách šetril a obliekal sa neadbale. Po ujatí sa vlády v Toskánsku spravil reformy a kniežatstvo začalo vynášať. Zarobené peniaze investoval do kúpy panstiev Holíč a Šaštín, na ktorých vybudoval vzorové statky, ktoré prinášali ďalšie zisky. Zakúsil aj priemyselnú výrobu, v Holíči založil továreň na výrobu keramiky, ktorá sa predávala aj vo Viedni, tiež vybudoval tkáčovne. Časom prevzal finančnú správu statkov Márie Terézie. Počas vojny dodával habsburskej monarchii zbrane, kone a uniformy, v sedemročnej vojne zásoboval dokonca aj nepriateľské Prusko. Mal kontá vo veľkých bankách v Benátkach a v Janove, ale aj sám sa stal bankárom, tiež obchodoval na burze. 1763 ho Mária Terézia poverila umorovaním štátneho dlhu. Po Lotrinského smrti jeho majetok činil asi 18 000 000 zlatých, z toho 12 miliónov odkázal na splatenie dlhu monarchie a zvyšok šiel na rodinný fond.

Dobrý rodič: S matkou mali deti viac odmeraný vzťah, ale o otcovi sa Jozef vyjadril, že bol jeho učiteľom, priateľom a najvyšším pánom domu, bol veľkomyselný, spravodlivý, dobrotivý, priateľ vedy a umenia.

Zálety: Síce manželstvo Márie Terézie a Františka Štefana Lotrinského bolo všeobecne šťastné, aj tak hľadal vzťahy aj mimo manželského lôžka. K jeho známym milenkám patrila **Mária Vilhelmína Auerspergová** (rod. Z Neippergu), za ktorú zaplatil hrácke dlhy a daroval jej dom. Okrem toho sa poľušovalo, že získal aj manželky vplyvných grófov ako ColloredoWallsee a Pálffy, ale to sa naisto nepotvrdilo.

Záľuby: Medzi Františkove záľuby patrilo lov a hazardné hry. Venoval sa prírodovede a alchýmii, mal aj vlastné laboratórium. Jeho zberateľskou vášňou boli minerály, gobelíny a mince.

Zdroje

HAMMOND, Beate: *Jugendjahre grosser Kaiserinnen*. Wien 2002. (Český preklad Mladá léta velkých císařoven, Věra Houbová 2004)

KNEBLOVÁ, Hana: *Život českých panovníků : králové a královny, jak je neznáte*. Praha 2015 October